

ČASOPIS ZA SUVREMENU POVIJEST, izdavač Institut za suvremenu povijest -
Zagreb, 23 (1-3), Zagreb 1991, str. 1-310.

Nedavno je iz tiska izišao, sadržajno bogat i dosta raznolik, trobroj (1-3) *Časopisa za suvremenu povijest* (god. 1991), koji izdaje Institut za suvremenu povijest u Zagrebu. Podijeljen je na sedam dijelova, odnosno tematskih cjelina (*Aktualna tema, Okrugli stol, Obljetnice, Istraživanja, Znanstvene ustanove, Grada i Ocjene i prikazi*).

U prvom dijelu (*Aktualna tema*, str. 1-53) objavljen je jedan izvorni znanstveni članak, jedan pregledni članak i jedan prikaz.

U izvornom znanstvenom članku "O nastanku granice između Hrvatske i Srbije" (1-32) Ivan Jelić, na temelju raznovrsne izvorne povijesne građe i suvremene literature, raspravlja o bitnim aspektima nastanka hrvatsko - srpske granice, točnije granice između Hrvatske i Vojvodine. Proučavajući temeljito taj problem od godine 1918. do 1945/47., on dolazi do spoznaje da se granica između Hrvatske i Srbije (Vojvodine) u navedenom razdoblju uglavnom pomicala i mijenjala na štetu Hrvatske. No, bez obzira na sve to, srpski agresor i danas vodi osvajački rat (1991/92) za njeno daljnje pomicanje na zapad, naravno opet na štetu Hrvatske i njenih nacionalnih i povijesnih teritorija. U preglednom članku, "Simpozij 'Nesigurna budućnost Jugoslavije'" (33-49), Alexander Buczynski prikazuje izlaganja Ive Banca, Geereta van Dartela, Branka Horvata, Dušana Bilandžića, Paula Shoupa, Johna Zametice, Roba Aspelagha, Wima Vermeera, Koena Kocha, Maartena Laka i Radovana Vukadinovića. Simpozij je održan na inicijativu nizozemskog instituta za međunarodne odnose Clingendael u Den Haagu 18. i 19. studenoga godine 1991., dakle u jeku najžešćih srpskih nasrtaja na Hrvatsku, a njegov najveći doprinos sažan je u tome što je značajno doprinio boljem upoznavanju nizozemske, europske, pa i svjetske javnosti s brojnim problemima koji su doveli do raspada Titove Jugoslavije i četničkih srpsko-crnogorskih napadaja na Hrvatsku. Pod naslovom "Američki slavisti i Hrvatska" (51-53) Andrea Feldman daje sažet prikaz rada 23. kongresa Američkog udruženja za promicanje slavenskih studija, koji je

održan od 22. do 25. studenoga godine 1991. na Floridi u Miamiu. Kongres je izuzetnu pažnju posvetio stanju u Republici Hrvatskoj, posebice osvajačkom ratu koji se vodi protiv nje, ali i viziji njezine budućnosti kao slobodne, suverene i demokratske zemlje.

U drugom dijelu (*Okrugli stol*, str. 55-104) slijedi opširno priopćenje o raspravi "Hrvatska 1941." (57-104), održanoj 24. lipnja godine 1991. u Institutu za suvremenu povijest u Zagrebu, u kojoj je sudjelovalo jedanaest istaknutih hrvatskih znanstvenika: dr. Darko Bekić, akademik Dušan Bilandžić, akademik Ljubo Boban, prof. dr. Đuro Degan, dr. Ivan Jelić, dr. Drago Rokсандić, akademik Hodimir Sirotković, dr. Mihael Sobolevski, dr. Zorica Stipetić, dr. Petar Strčić i prof. dr. Gordana Vlajčić. Rasprava se uglavnom vodila o relevantnijim problemima koji su obilježavali položaj i ulogu glavnih političkih faktora u Hrvatskoj na početku antifašističke borbe, a to su bili Hrvatska seljačka stranka, komunistički pokret, četnički pokret, ustaški pokret i NDH, te njihovi politički projekti s kojima su nastupali poslije sloma stare monarhističke Jugoslavije.

U trećem dijelu (*Obljetnice*, str. 105-173) tiskana su tri izlaganja s važnih znanstvenih skupova i jedan izvorni znanstveni članak.

Mirko *Valentić* u svom izlaganju "Ustanak u Vojnoj krajini 1871. godine " (107-118), održanu na znanstvenom skupu u Zagrebu 17. prosinca godine 1991. povodom 120. obljetnice ustanka u Rakovici i pogibije Eugena Kvaternika, na temelju proučavanja izvorne arhivske građe o krajiškom pokretu i ustanku dolazi do spoznaje o njihovoj čvrstoj međusobnoj povezanosti. Zapravo, on krajiški pokret i ustanak u Krajini promatra kao jednu organsku cjelinu od rujna godine 1869. pa do pogibije ustaničkih vođa u listopadu godine 1871. Dosadašnju prostornu ograničenost ustanka na Rakovicu autor proširuje na gotovo sve krajiške pukovnije od Jadrana do Save, upozorava da je ustanak počeo tri dana prije planiranog roka, inzistira na njegovu daljnjem proučavanju, a posebice na istraživanju teške vojne odmazde nad krajiškim pučanstvom. Na istom znanstvenom skupu svoje izlaganje o Kvaterniku, pod naslovom "Eugen Kvaternik u interpretaciji hrvatske intelektualne ljevice " (119-128), izložila je i Zorica *Stipetić*. Analizirajući s povijesnom argumentacijom književne i publicističke tekstove Miroslava Krleže, Augusta Cesarca, Otokara Keršovanija i drugih, ona pokazuje da su za hrvatsku intelektualnu ljevicu Eugen Kvaternik i Ante Starčević bili i ostali trajna vrijednost nacionalne baštine.

Povodom 120. obljetnice rođenja Stjepana Radića Jure *Krišto* u izvornom znanstvenom članku "Hrvatsko katoličanstvo i ideološko formiranje Stjepana

Radića (1893-1914)" (129-165), nakon upozorenja na izvorišta Radićeve ideologije, analizira Radićev antiklerikalizam u prvom razdoblju njegove političke djelatnosti. Ne negirajući utemeljenost Radićeve kritike katoličkog klera, on nastoji ukazati na neraskidivu povezanost Radićeva protuklerikalizma s temeljnim odrednicama njegove ideologije, a za potvrdu te veze navodi Radićevu kritiku katoličkih suvremenika, te njegov stav prema Katoličkoj crkvi i vjeri uopće. U povodu 60. obljetnice umorstva Milana Šufflaya Hrvoje *Matković* u kratkom referatu: "Šufflayeva akcija za osnivanje Hrvatske radikalne narodne stranke" (167-173), održanu na znanstvenom skupu *Život i djelo dr. Milana pl. Šufflaya* 27. lipnja godine 1991. u Zagrebu, iznosi neke nove podatke koji upućuju na vezu frankovaca s radikalima u periodu od godine 1922. do 1925. Među ključnim osobama koje su te veze održavale i koje su godine 1925. radile na osnivanju Hrvatske narodne radikalne stranke bio je i Milan Šufflay, koji u tu svrhu sastavlja "Manifest Hrvata radikala" iz kojeg se mogu rekonstruirati osnovna polazišta i programska orijentacija buduće stranke. Iako se ostalo samo na pokušaju, iz "Manifesta..." vidi se da Šufflay prihvaća monarhiju i traži veze s radikalima.

Četvrti dio (*Istraživanja*, str. 175-260) sastoji se od tri izvorna članka iz najnovije hrvatske povijesti poslije drugog svjetskog rata.

U prvom članku pod naslovom "Uobličavanje uloge Hrvatske republikanske seljačke stranke 1945.-1948." (177-214) Zdenko *Radelić*, na temelju raspoložive izvorne građe i suvremene literature, piše o ratnoj i poratnoj etapi u razvoju te stranke kada se ona uglavnom ponašala kao transmisija Komunističke partije Hrvatske. U drugom članku, "Funkcioniranje 'plebiscitarne demokracije' u Hrvatskoj 1945. - 1952." (215-242), Katarina *Spehnjak* analizira i istražuje ulogu izbora u procesu uspostave i funkcioniranju poslijeratnog političkog sustava vladavine i dolazi do zaključka da su izbori u tom razdoblju bili u funkciji podrške novouspostavljene komunističke vlasti, te da su više imali ritualni nego stvarni značaj. U trećem članku, "Značajke partijske ideologije u Hrvatskoj 1945. -1948." (243-260), Biljana *Kašić* piše o ulozi, značajkama i učincima partijske ideologije u hrvatskom socijalnom i političkom poslijeratnom prostoru, promatrajući sve to kroz prizmu revolucionarnog legaliziranja novog poretka partijske države.

U petom dijelu (*Znanstvene ustanove*, str. 261-269) tiskan je samo jedan stručni članak čiji autor nije naveden. Naslov članka je "Institut za suvremenu povijest. U povodu tridesete obljetnice" (263-269), a sastoji se iz dva dijela: u prvom dijelu govori se o osnivanju i tridesetogodišnjem radu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske i njegovom prerastanju u Institut za suvremenu

povijest (Organizacija rada, Područja istraživanja i rezultati, Znanstveni kadar), a u drugom dijelu naglasak je stavljen na perspektivu i budući razvoj Instituta za suvremenu povijest (Širenje istraživanja povijesti, Istraživački projekti i znanstveni kadar, ISP i organizacijska osnova hrvatske historiografije).

U šestom dijelu (*Grada*, str 271-284) tiskano je jedno prethodno priopćenje i s njim u vezi tri izvorna dokumenta.

U predhodnom priopćenju, "U povodu jedne obljetnice. Novi dokumenti o događajima u Srbu 27. srpnja 1941." (273-284), *Ivan Jelić* piše o problemu Dana ustanka u Hrvatskoj, unoseći u taj problem novo svjetlo, i u svezi s tim donosi tri važna izvorna dokumenta, koji se čuvaju u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

U sedmom dijelu (*Ocjene i prikazi*, str. 285-304) slijedi više za povjesničare interesnatnih informacija, prikaza i ocjena novijih časopisa, zbornika i knjiga.

Marjan DIKLIĆ